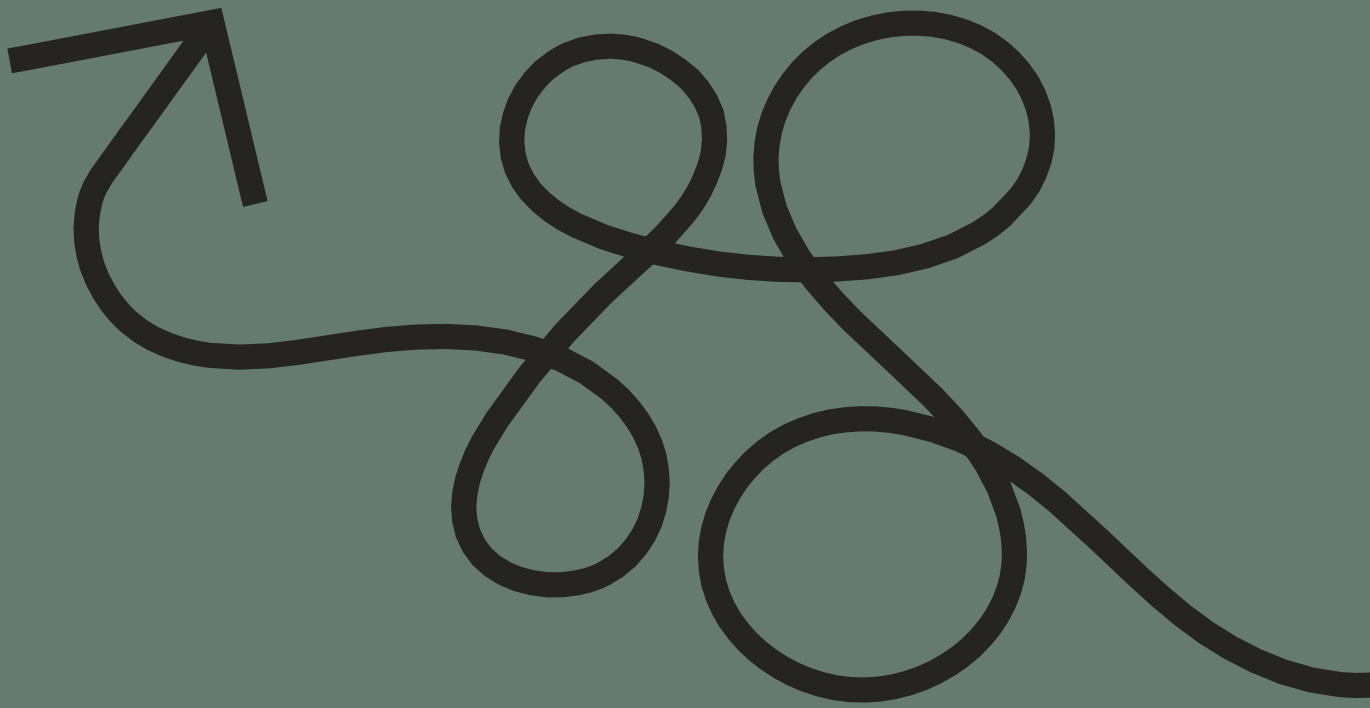

Yrkesutbildningen i Sverige

Förord

Sju av tio företag upplever att det är svårt att rekrytera nya medarbetare. Särskilt besvärligt är det att hitta personal med gymnasial yrkesutbildning.

Samtidigt har staten aldrig tidigare satsat så mycket på yrkesinriktad vuxenutbildning. I år uppgår det totala anslaget till över 5,2 miljarder kronor.

Men satsningarna når inte fram. Trots att resurserna har fyrdubblats är ökningen av antalet platser bara 25 procent.

Faktum är att färre har möjlighet att läsa en yrkesutbildning än för tio år sedan. Det förklaras av att Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildning har monterats ned.

Avvecklingen av arbetsmarknadsutbildningen har varit förödande för företagens kompetensförsörjning. Svensk yrkesutbildning har nu en kraftig slagsida mot kommunernas behov.

Både arbetsmarknadsutbildningen och yrkesvux behövs för att klara kompetensförsörjningen, integrationen och för att motverka långtidsarbetslösheten.

Innehåll

Inledning	3
Gymnasial yrkeskompetens saknas	4
Snabb etablering på arbetsmarknaden	4
Kommunernas kompetens-försörjning viktigast?	6
Vissa branscher drabbas hårt	6
Näringslivet får stå tillbaka	7
Allt större statliga satsningar	9
Resurserna går inte åt eller används till annat	10
Vem bedriver yrkesvux?	11
Kommuner med bredare utbud av utbildningar	12
Kommunerna måste samverka med näringslivet	12
Kvaliteten måste säkerställas oavsett utförare	12
Arbetsmarknadsutbildningen nedmonterad	13
Arbetsmarknadsutbildning för näringslivets behov	14
Färre i yrkesutbildning än 2013	16
Det krävs förändring	16

Inledning

Kompetensbristen är på rekordnivåer. Flera branscher vittnar om svårighet att rekrytera personal. 3 av 10 rekryteringsförsök misslyckas helt. Det visar Svenskt näringslivs rekryteringsenkät.

Särskilt stora är behovet av yrkeskompetens på gymnasienivå. Vartannat svenska företag svarar att det är på den nivån deras kompetensbehov finns. Samtidigt är arbetslösheten på alltför höga nivåer. Med rätt insatser finns här en stor kompetensreserv att aktivera.

För vuxna finns två vägar till sådan yrkeskompetens: yrkesinriktad vuxenutbildning (yrkesvux) och arbetsmarknadsutbildning. Under de senaste åren har regeringen gjort stora satsningar på yrkesvux. I år är anslaget över 5,2 miljarder kronor. En femdubbling sedan 2016. Även arbetsmarknadsutbildningen har fått ett ökat anslag, men från historiskt låga nivåer.

Båda dessa utbildningar leder till jobb. Nästan sex av tio studerande är etablerade på arbetsmarknaden ett år efter avslutad yrkesvux. Nittio procent har etablerat sig på arbetsmarknaden i någon form. 44 procent av deltagarna har gått över till ett arbete efter avslutad arbetsmarknadsutbildning. Det får anses vara ett bra resultat med tanke på att målgruppen ofta är personer som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Men alltför få branscher får chansen att möta sin kompetensbrist genom yrkesvux. Sextio procent av platserna finns inom utbildningar inom vård/omsorg och barn/fritid.

Trots de stora satsningar på yrkesvux har färre vuxna möjlighet att läsa en yrkesutbildning än för tio år sedan. Det beror dels på att regeringens satsningar inte når fram. Trots att anslaget växte från 1,1 miljarder till 4,6 miljarder under perioden 2016 till 2021 ökade antalet platser bara med 25 procent.

Det är bekymmersamt att regeringen år efter år satsar en viss summa på utbildning, men att pengarna aldrig kommer till användning eller används till någonting annat. Här krävs ett nytt synsätt. Det är minst lika viktigt att säkerställa att utbildningarna startar som att anslå resurser i statsbudgeten.

Dels beror det på att arbetsmarknadsutbildningen har monterats ned snabbare än yrkesvux har byggts ut.

Nedmonteringen av arbetsmarknadsutbildningen har också inneburit en förskjutning inom svensk yrkesutbildning. En allt större del av utbildningsplatserna finns inom vård och barnomsorg, alltså utbildningar riktade mot kompetensförsörjningen inom välfärden. Näringslivets behov får stå tillbaka.

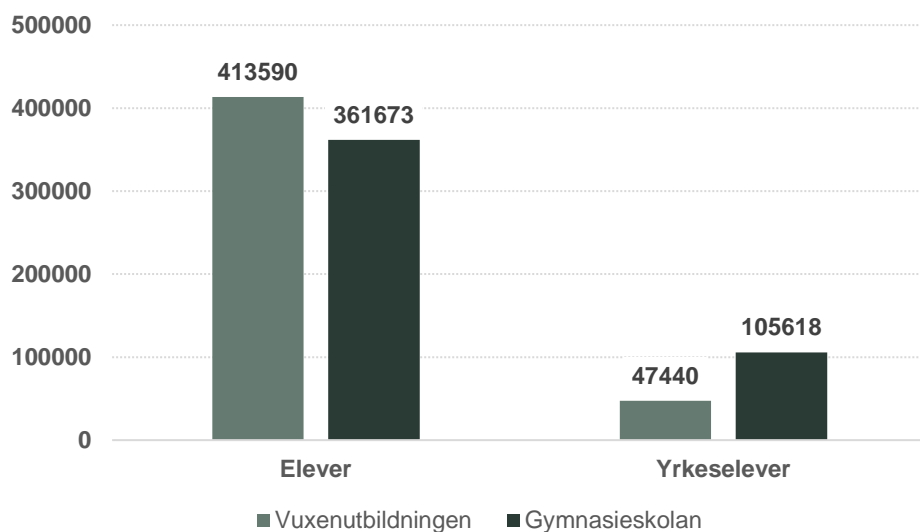
Gymnasial yrkeskompetens saknas

Gymnasial yrkeskompetens står högst på företagens önskelista. Varannan arbetsgivare anger det som den mest efterfrågade nivån vid rekrytering. Det visar Svenskt Näringslivs senaste rekryteringsenkät.

Det finns två vägar att nå denna kompetensnivå, dels genom yrkesprogram på gymnasiet, dels via kommunal vuxenutbildning med yrkesinriktning (yrkesvux).

Sedan ett antal år tillbaka studerar fler inom den kommunala vuxenutbildningen än på gymnasiet. Men fördelningen mellan teoretiska och yrkesinriktade utbildningar skiljer sig stort mellan skolformerna.

Figur 1. Elever i vuxenutbildningen och gymnasieskolan

Inom vuxenutbildningen får drygt en av tio möjlighet att läsa en yrkesutbildning. Det kan jämföras med att nära tre av tio går ett yrkesprogram på gymnasiet.

Det finns därför ett behov av att locka fler ungdomar att gå yrkesutbildningar på gymnasiet, samt att ge fler vuxna möjligheten att läsa en yrkesvuxutbildning.

Snabb etablering på arbetsmarknaden

Yrkesvux är en förhållandevis snabb väg in på arbetsmarknaden. Den kan därför avhjälpa kompetensbristen på både kortare och längre sikt.

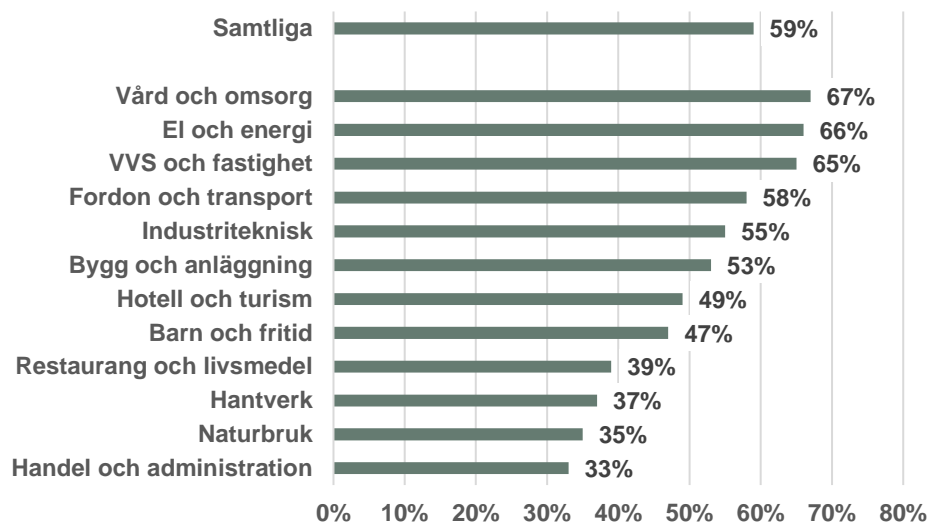
För det första handlar det om studietiden. En elev i vuxenutbildningen läser i formell mening inte ett program. Däremot läser många elever i praktiken en kombination av kurser som till stora delar motsvarar innehållet i till exempel ett nationellt yrkesprogram.

Skolverket har tagit fram nationella yrkespaket för vuxenutbildningen. Paketerna säkerställer att yrkesvuxutbildningarna motsvarar de treåriga yrkesprogrammen inom gymnasieskolan. De flesta av dessa tar runt ett år att genomföra vid

heltidsstudier. En yrkesvuxutbildning kan därmed genomföras på ungefär en tredjedel av tiden det tar att genomgå ett gymnasieprogram.

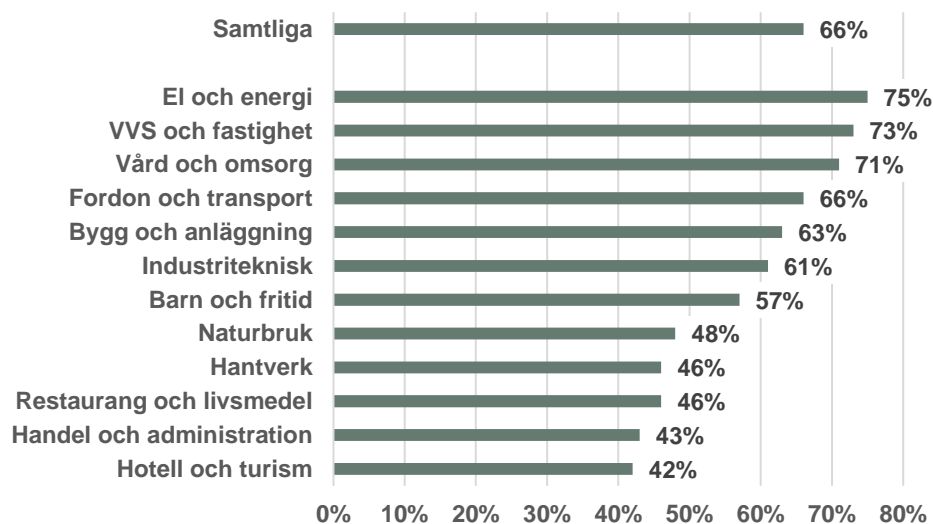
För det andra handlar det om i vilken grad personerna kommer i arbete. Skolverket följer etableringen för studerande efter avslutad utbildning. I snitt har nästan sex av tio etablerat sig på arbetsmarknaden ett år efter avslutade studier.

Figur 2. Etablering på arbetsmarknaden efter ett år

Om de studerande får chansen att söka arbete ännu en tid förbättras siffrorna ytterligare. Efter två år har hela två tredjedelar etablerat sig på arbetsmarknaden.

Figur 3. Etablering på arbetsmarknaden efter två år

Andelen med en etablerad ställning på arbetsmarknaden efter ett år är högst bland elever som läst vård och omsorg, VVS- och fastighet, el och energi samt fordon och transport. Bland de som läst en längre utbildning inom dessa inriktningar var mellan 66 och 75 procent etablerade på arbetsmarknaden två år efter studierna.

När Skolverket utökar begreppet arbetsmarknadsetablering till att även inkludera de som har en osäker eller svag ställning på arbetsmarknaden, har mellan 80 och 90 procent av eleverna på de flesta längre yrkesutbildningarna en koppling till arbetsmarknaden redan året efter avslutade studier.

En stor andel av de som ges möjligheten att studera på yrkesvux är arbetssökande. Dessa utbildningar är därför en effektiv insats mot arbetslöshet.

Kommunernas kompetensförsörjning viktigast?

Två program dominerar den yrkesinriktade vuxenutbildningen: barn/fritid och vård/omsorg. Tillsammans står de för nästan 60 procent av de studerande.

Inom vissa regioner är skevheten ännu större. I många län studerar mer än varannan vård/omsorg samtidigt som ingen läser exempelvis VVS/fastighet.

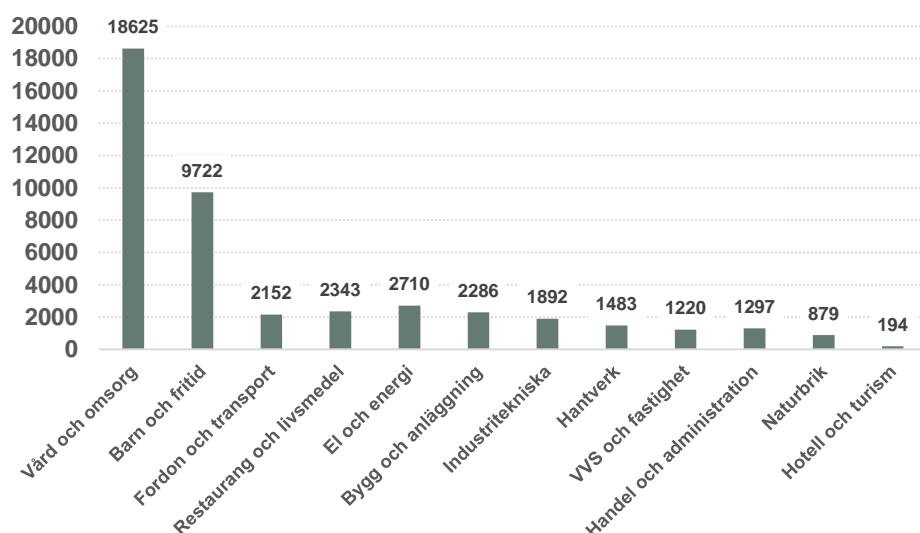
Detta sätter fingret på ett problem inom yrkesvux. När kommunerna själva avgör vad som ska erbjudas satsar de i första hand på att kompetensförsörja sin egen verksamhet.

Det finns utan tvivel en stor brist på undersköterskor och annan personal inom vård och omsorg. Lösningen är därför inte att skära ned antalet platser på dessa program, utan att bygga ut utbildningsplatserna inom övriga.

Vissa branscher drabbas hårt

I rekryteringsenkäten visar det sig att de branscher som upplever störst svårighet med att rekrytera är Plåt- och ventföretagen, Installatörsföretagen och Måleriföretagen. En gemensam nämnare är att alla dessa branscher söker en stor del av sin kompetens på gymnasienivå. Yrkesvux skulle därför kunna vara en nyckel i deras kompetensförsörjning, men kommunerna anordnar inte tillräckligt med platser.

Figur 4. Studerande efter inriktning på yrkesvux

Bygg och anläggning. Inom programmet läste fem procent av alla studerande år 2021. Dessa är dessutom fördelade på flertalet inriktningar.

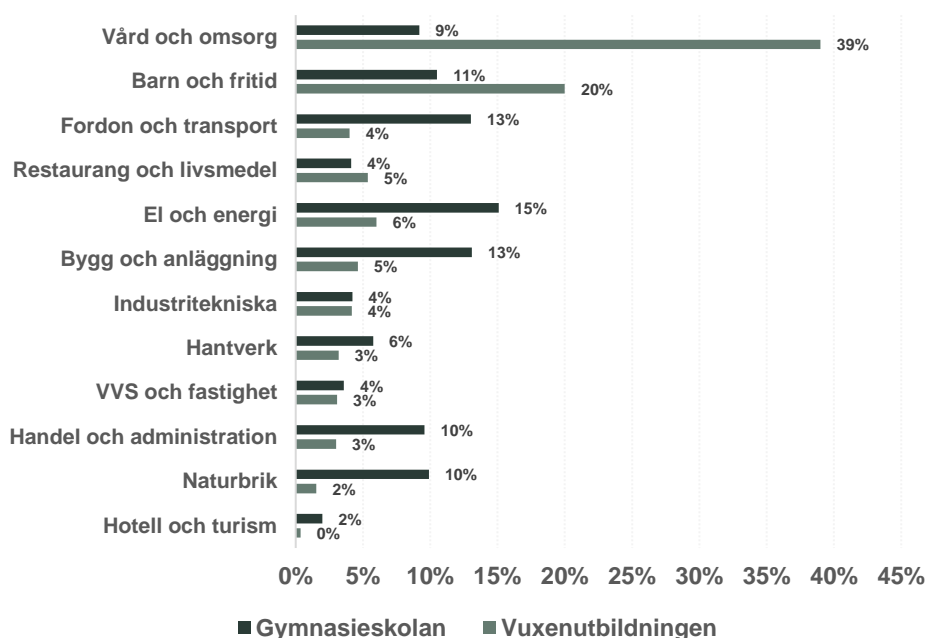
När siffrorna bryts ned på regional nivå framgår allvaret. I Värmlands län studerade endast 18 personer en bygg- och anläggningsutbildning. I Västmanlands län fanns samma år 24 studerande.

VVS och fastighet. För installationsbranschen ser verkligheten ännu mörkare ut. Inom VVS och fastighet fanns tre procent av samtliga studerande år 2021.

I Kalmar län fick endast två personer möjlighet att läsa detta program, och i Södermanland fem. På Gotland och i Norrbottens län inte en enda person under hela 2021!

El och energi. Även här spelar det stor roll var i landet du befinner dig för att få chansen att studera och i Värmlands län var det inte mer än 20 studerande under 2021 medan Kronobergs län fick ihop 16 studerande.

Figur 5. Skillnader mellan elever per inriktning på gymnasiet och inom vuxenutbildningen

I Stockholms län är skillnaderna ännu tydligare. 412 studerade VVS och fastighet och 263 Bygg och anläggning under 2021. Samma år var det över 4 200 personer som studerade på Vård och omsorg och över 3 200 på Barn och fritid.

Näringslivet får stå tillbaka

Sedan 2013 har yrkesvux växt med ungefär 9 700 platser. Det är framför allt utbildningar som är inriktade mot välfärdens kompetensförsörjning som har fått fler platser.

Tabell 1. Yrkesvux, förändring över tid

	2013	2021	Skillnad (antal)	Skillnad (procent)
Vård och omsorg	15 982	18 625	2 643	17%
Barn och fritid	1 522	9 722	8 200	539%
El och energi	1 436	2 710	1 274	89%
Restaurang och livsmedel	2 475	3 343	-134	-5%
Bygg och anläggning	1 992	2 286	294	15%
Fordon och transport	1 810	2 152	342	19%
Industriteknisk	1 693	1 892	199	12%
Hantverk	810	1 483	673	83%
Handel och administration	4 495	1 297	-3 198	-71%
VVS och fastighet	701	1 220	519	74%
Naturbruk	359	879	520	145%
Hotell och turism	740	194	-546	-74%
Övriga kombinationer	3 754	2 667	-1 087	-29%
Totalt	37 769	47 470	9 701	26%

Källa: Skolverket (2015), Redovisning av uppdrag om insatser inom yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning och lärlingsutbildning för vuxna m.m.
Skolverket (2022), Komvux, Elever och kursdeltagare - Riksnivå, Tabell 8 A.

Vissa inriktningar, t.ex. Hotell och turism och Handel och administration, har genomgått kraftiga minskningar.

Allt större statliga satsningar

Under arbetet med den här rapporten har vi begärt ut uppgifter från Skolverket kring statsbidragets utveckling. Skolverket menar att det inte är möjligt att ta fram siffror från perioden före 2017.

Med utgångspunkt i Skolverkets årsredovisningar 2012-2021 går det dock att följa anslaget "Statligt stöd till vuxenutbildning". Huvuddelen av anslaget går till yrkesvux, även om mindre delar är andra stöd (exempelvis informationsinsatser).

Tabell 2. Statligt stöd till vuxenutbildningen

	Disponibelt belopp	Utgifter	Återlämnat
2012	685 443 000	620 662 000	64 781 000
2013	1 301 013 000	1 249 895 000	51 118 000
2014	1 092 202 000	1 049 404 000	32 798 000
2015	839 707 000	723 225 000	116 482 000
2016	1 414 050 000	1 087 339 000	326 711 000
2017	1 453 775 000	1 127 520 000	326 255 000
2018	2 680 034 000	2 133 571 000	546 463 000
2019	2 267 422 000	2 205 301 000	62 121 000
2020	3 101 422 000	3 101 422 000	0
2021	4 647 622 000	4 232 790 000	414 831 000
2022	5 193 422 000		

Källa: Skolverkets årsredovisning 2012-2020, anslagsredovisning
2021: Samtal med Skolverkets enhet för statsbidrag.
2022: Skolverkets hemsida.

Av tabell 2 framgår att det statliga stödet till vuxenutbildningen har ökat från omkring en miljard till drygt fem miljarder.

Det har genom åren varit svårt för kommunerna att utnyttja hela statsbidraget. 2021 återlämnades 414 miljoner kronor. I år bedömer Skolverket att 389 miljoner kronor inte kommer att utnyttjas.¹ Sveriges kommuner och regioner

¹ Skolverket (2022), Regeringsprognos april 2022

(SKR) menar i en skrivelse att hela 750 miljoner kronor kommer att återlämnas under 2022.²

SKR skriver i en rapport från 2018 att medfinansieringen är ett starkt vägande skäl till att kommunerna inte utnyttjar resurserna. I en enkätundersökning svarar sex av tio kommuner svarar att kravet på medfinansiering i stor eller ganska stor utsträckning har begränsat hur många platser de erbjuder.

Med tiden har staten också minskat medfinansieringskraven. Under 2020 finansierade staten alla platser inom regionalt yrkesvux. Kommunerna behöver sedan dess endast finansiera tre av tio utbildningsplatser för att få tillgång till statsbidraget. Detta har dock inte avhjälpt problemen med att platserna inte utnyttjas.

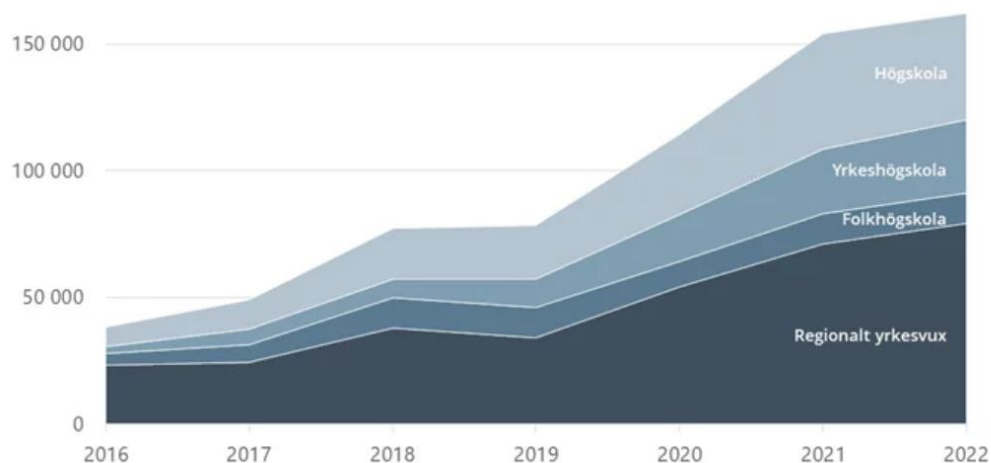
SKR skriver också att det är svårt för kommunerna att dimensionera rätt och tillhandahålla ett brett utbud av utbildningar när det riktade statsbidraget är begränsat till ett år. Ansökningsförfarandet och redovisningen upplevs också som administrativt betungande.

Då flera av de inriktningar som bör öka även är investeringstunga (t.ex. i form av maskiner, anpassade lokaler, teknik och verktyg) blir kortsiktigheten i stöden ett hinder.

Resurserna går inte åt eller används till annat

Det är dock värt att notera att samtidigt som statsbidraget har ökat med flera miljarder har antalet platser inte till närmelsevis följt den plan som regeringen varje år presenterar i budgetpropositionen.

Figur 6. Utbyggnaden av kunskapslyftet 2016-2022

I figuren ovan, hämtad från regeringens informationssida om Kunskapslyftet³, framgår planen för antalet statligt finansierade platser inom yrkesvux. I budgetpropositionerna specificeras att antalet statligt finansierade platser ska öka

² Sveriges kommuner och regioner (2022), Skrivelse avseende behov av att skyndsamt se över statsbidraget för regionalt yrkesvux samt insatser för individer på sfi

³ <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/kunskapslyftet/>

från drygt 19 000 år 2016 och 21 750 år 2017 till 64 000 år 2021 och drygt 79 000 år 2022⁴.

I verkligheten var antalet platser 37 800 år 2013.⁵ Platserna ökade till 39 000 år 2017 och därefter till 47 400 år 2021⁶. Kommunerna får därmed statsbidrag för 16 000 fler platser än de anordnar.

Kommunerna återlämnar varje år en del av resurserna till staten. 2021 var det 415 miljoner kronor. Det motsvarar ungefär 4 400 statligt finansierade platser och kan därför inte vara hela förklaringen.

Det finns också en undanträngningseffekt. Staten har genom statsbidragets utformning övertagit finansieringen av den befintliga yrkesutbildningen.

Det går inte att undgå misstanken att en del av statsbidraget används till annat än yrkesutbildning.

Vem bedriver yrkesvux?

Den utbildning som bedrivs inom vuxenutbildningen har mer eller mindre uteslutande kommun som huvudman. Undantaget är ett fåtal regionalförbund.

I praktiken innebär det att kommunen själv beslutar hur man vill utföra sin utbildning genom att antingen upphandla leverantörer eller bedriva i egen regi. Men utbudet styrs oavsett av kommunen och således kan inte leverantören påverka den samma.

År 2021 studerande 662 000 kursdeltagare, mer än varannan, hos en annan utbildningsanordnare än huvudmannen. På gymnasial nivå var det ännu fler – 55 procent⁷ En stor del av utbildningen sker alltså hos utbildningsföretag som utför utbildningen på uppdrag av kommunen. På gymnasial nivå, där yrkesvux ingår, fanns en majoritet av kursdeltagarna, 53 procent, hos en annan anordnare än huvudmannen.

För att skapa en bättre bild av hur fördelningen mellan egenregi och upphandlad utbildning inom yrkesvux ser ut ställde vi under våren 2022 frågor till samtliga kommuner i Sverige.

Av de 214 svaren framkommer att över hälften, 122 kommuner, upphandlar hela eller delar av sin yrkesvuxutbildning. Nästan en tredjedel, 63 kommuner, svarar att de genomför gemensamma upphandlingar med andra kommuner.

Då staten delfinansierar regionalt yrkesvux med flera samarbetande kommuner bör den utvecklingen ses som naturlig. Dock verkar det inte ha breddat utbudet av utbildningar.

Något förvånande svarar 24 kommuner (11 procent) att de inte har någon egen vuxenutbildning, utan har överlåtit hela ansvaret på en annan kommun. Med tanke på staten allt större åtagande gällande yrkesvux bör man ställa sig frågan om kommunerna bör bära ansvaret när över 10 procent av de svarande kommunerna inte anser sig ha underlag eller resurser för uppdraget.

55%

av gymnasial vuxenutbildning bedrivs hos utbildningsföretag.

⁴ Se budgetpropositionerna för 2016, 2017, 2021 och 2022.

⁵ Skolverket (2015), Redovisning av uppdrag om insatser inom yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning och lärlingsutbildning för vuxna m.m.

⁶ Skolverket, *Elever på yrkesinriktningar*, 2017 och 2021

⁷ Skolverket (2022), *Elever och studieresultat i kommunal vuxenutbildning 2021*

Kommuner med bredare utbud av utbildningar

Utbudet av utbildningar inom yrkesvux skiljer sig stort mellan kommunerna. De kommuner som valt så kallad auktorisering vid upphandling av yrkesvux och har en nära dialog med det lokala näringslivet sticker ut med en större bredd i sitt utbud av utbildningsinriktningar.

Vid upphandling är det vanligast att den leverantör som erbjuder lägst pris vinner. Men de kommuner som valt auktorisation vänder på logiken. I stället för att begränsa antalet leverantörer erbjuder man alla som möter de hårt uppsatta kvalificeringskraven möjlighet att bli leverantör.

Kommunen låter sedan de studerande välja den skola som i deras ögon har bäst upplägg. Det verkar leda till en lite jämnare fördelning av studerande över utbildningsinriktning. Några exempel är Växjö, Huddinge, Falun, Nacka och Täby som har klart mindre andel studerande inom Vård och omsorg samt Barn och fritid än riksnittet.

Kommunerna med auktorisation sticker inte enbart ut gällande utbudet utan även gällande starter av utbildningar. De erbjuder fler starter per termin och utgår inte från ett traditionellt terminstänk med start i januari och augusti.

Det är positivt för verksamheter som behöver anställa och elever som vill komma i gång med sina studier. Även Arbetsförmedlingen efterfrågar fler starter då yrkesvux kan spela en stor roll i att lösa den långtidsarbetslöshet som bitit sig fast på rekordhög nivå.

Auktorisationssystem ger de studerande större möjlighet att själva välja utbildningsinriktning och tidpunkt för start. I kombination med den nära dialogen med det lokala näringslivet får fler chansen att gå utbildningar mot yrkesroller som efterfrågas på den lokala arbetsmarknaden och därmed leder till jobb.

Kommunerna måste samverka med näringslivet

Ett nära samarbete mellan kommunerna och näringslivet är en förutsättning för ett brett utbud av utbildningsinriktningar som motsvarar den lokala arbetsmarknadens behov.

Men Svenskt Näringslivs företagarpanel visar att kommunernas intresse för sådan samverkan är bristfällig. Endast 14 procent av de 966 svarande företagen uppger att man faktiskt samverkar med kommunerna.⁸

Inte ens 5 procent uppger att man varit med i någon av dessa viktiga delar gällande att fånga upp näringslivets behov och tränga sektorer gällande kompetens.

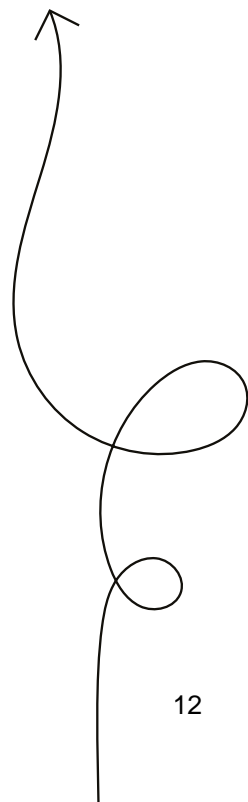
Enkäten ger en tydlig bild av hur liten reell påverkan näringslivet faktiskt har på kommunernas utbud och utformning av yrkesvux.

Kvaliteten måste säkerställas oavsett utförare

Men det är inte bara utbudet som är viktigt utan även kvaliteten på utbildningen spelar stor roll. Därför är upphandling av Vuxenutbildning en nyckel för att säkerställa att de krav och mål som finns verkligen följs. Arbetet med kontroll och uppföljning måste utvecklas och förbättras, det är viktigt att huvudmannen tillsammans med leverantören tar sitt ansvar. Oavsett om det är egenregi eller

---

⁸ Läs mer om Svenskt Näringslivs företagarpanel [här](#).

upphandlad leverantör ska en utbildning inom yrkesvux vara av så god kvalitet att de på arbetsmarknaden som ska anställa upplever att de får den kompetens de efterfrågar.

Att ta fram kvalitetsindikatorer för att säkerställa en god kvalitet oaktat var i landet man studerar yrkesvux bör ses som ett prioriterat arbete. Här bör den forskning som saknas gällande utbildningsformen prioriteras för att säkerställa att huvudmän, utförare och kontrollerande myndighet vet vad man bör fokusera på i kvalitetsarbetet.

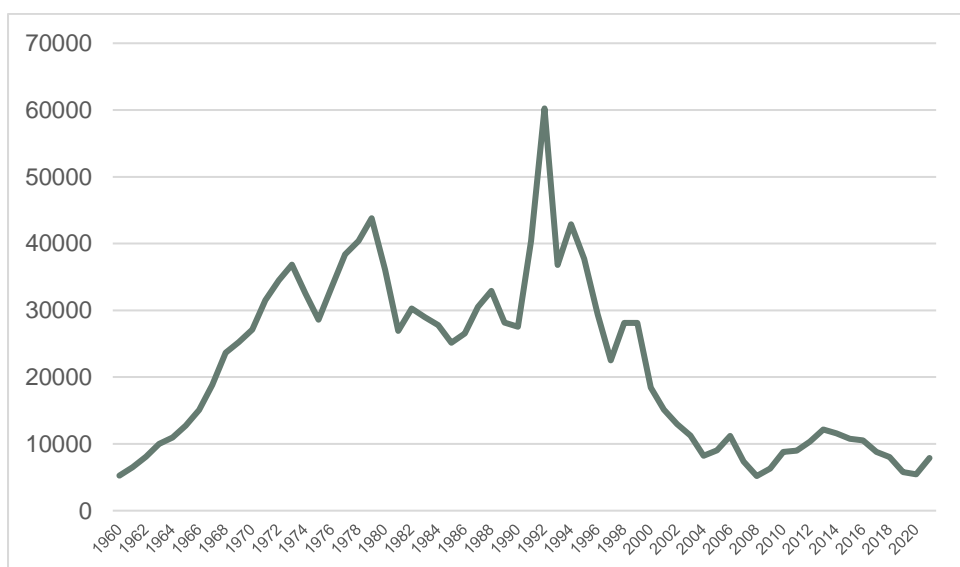
Arbetsmarknadsutbildningen nedmonterad

Historiskt har Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar varit den viktigaste vägen till en yrkesutbildning för vuxna.

Utbildningarna är korta och yrkesinriktade. De är särskilt framtagna för branscher där det råder brist på arbetskraft. Arbetsmarknadsutbildningen behöver inte följa skollagstiftningen, utan kan i högre grad anpassas efter förutsättningarna.

Deltagarna är ofta personer som står långt ifrån arbetsmarknaden, t.ex. långtidsarbetslösa, nyanlända eller personer med funktionsnedsättningar. 44 procent går vidare till ett jobb, vilket måste anses vara bra med tanke på målgruppen.

Figur 7. Antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning

Antal kvarstående i arbetsmarknadsutbildning och förberedande utbildning, årsgenomsnitt, riket
Källa: Arbetsförmedlingens statistikavdelning

Figur 8 visar att antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildningen har minskat sedan 1990-talet. Efter en ökning i början av 10-talet skedde återigen en minskning, från låga volymer, mellan 2014 och 2020.

Sedan dess har regeringen genomfört satsningar på arbetsmarknadsutbildningen, men det går inte i statistiken att utläsa den ökning som har utlovats.

Arbetsmarknadsutbildning för näringslivets behov

Arbetsmarknadsutbildningen och yrkesvux vänder sig till olika målgrupper och i stor utsträckning inriktade mot olika branscher.

Som tidigare har nämnts finns sex av tio yrkesvuxstuderande finns antingen inom barn och fritid eller vård och omsorg. Det är utbildningar mot yrken i välfärden och därmed till kommunernas egen kompetensförsörjning.

Transport, industri, kontor och restaurang är de områden som dominerar inom arbetsmarknadsutbildningen.

Som framgår av tabell 3 har antalet nya beslut minskat med 43 800 (71 procent) sedan 2013. Antalet unika individer som deltar i arbetsmarknadsutbildningen har halverats.

Detta har fått stora konsekvenser för många branschers kompetensförsörjning. Antalet beslut till många inriktningar har halverats. Andra har nästan uttraderats, t.ex. kundservice och kontor.

När arbetsmarknadsutbildningarna försvinner uppstår därför en snedvridning inom yrkesutbildningen för vuxna. Behoven i transportbranschen, besöksnäringen, industrin och byggsektorn får stå tillbaka.

Tabell 3. Nya beslut efter inriktning, samt unika individer

Inriktning	2013	2021	Skillnad
IT	1 047	1 234	187 (18%)
Teknik/natur	623	872	249 (40%)
Kultur	591	627	36 (6%)
Ekonomi	1 064	106	-958 (-90%)
Pedagog	8	188	180
Vård	4 987	665	-4 322 (-87%)
Kontor	5 475	51	-5427 (-99%)
Kundservice	8 690	329	-8 361 (-96%)
Restaurang	3 474	1 714	-1 760 (-51%)
Bygg	3 718	1 435	-2 282 (-61%)
Hantverk	9 178	4 484	-4 694 (-51%)
Maskin	4 801	463	-4 338 (-90%)
Transport	13 333	3 669	-9 665 (-72%)
Övrigt	4 742	2 058	-2 684 (-57%)
Sammanlagt	61 731	17 895	-43 836 (-71%)
Unika individer	20 210	43 656	-23 436 (-54%)

Antal nya beslut i arbetsmarknadsutbildning fördelat efter utbildningsinriktning 2013 och 2021, samt unika individer.

Källa: Arbetsförmedlingen (2014), Arbetsmarknadspolitiska program 2013
Arbetsförmedlingen (2022), Arbetsmarknadspolitiska program 2021

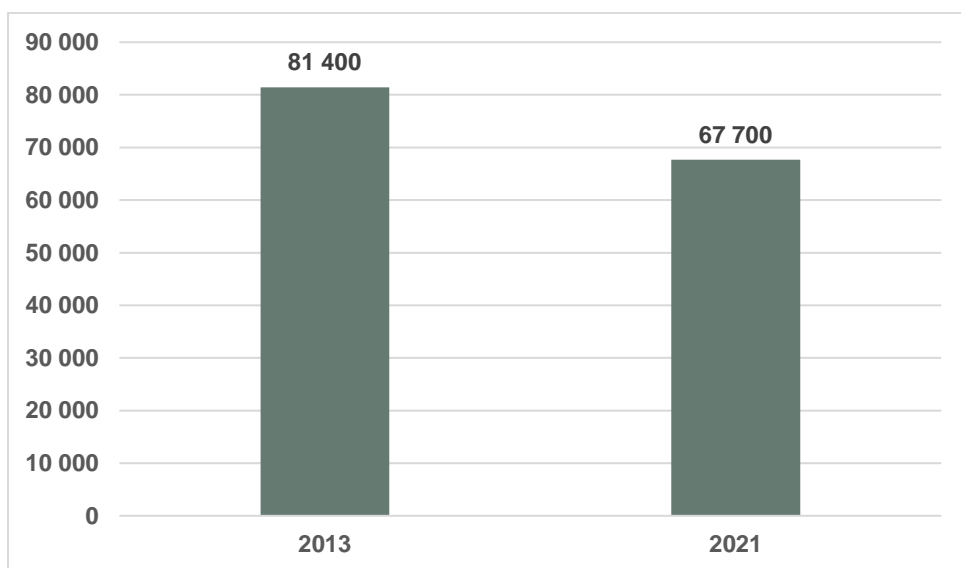

Färre i yrkesutbildning än 2013

Sammantaget är bilden att Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar har monterats ned snabbare än yrkesvux har byggts ut. Vår genomgång visar att antalet personer som får möjlighet att läsa en yrkesutbildning faktiskt har minskat över tid om man lägger ihop antalet platser.

2013 gick 37 800 personer en utbildning inom yrkesvux. Samma år fick 46 300 arbetslösa möjlighet att gå en arbetsmarknadsutbildning, vilket innebär att totalt 81 400 personer fick någon form av yrkesutbildning. Förra året utbildades fler personer, 47 500 personer, inom yrkesvux. Men då endast 20 200 arbets sökande fick möjligheten att gå en arbetsmarknadsutbildning stannar totalen på 67 700 personer.

Figur 8. Färre i yrkesutbildning

Det märkliga har alltså inträffat att trots rekordsatsningar får 13 700 färre vuxna möjligheten att läsa in yrkeskompetens.

Det krävs förändring

Sverige behöver mer utbildning i arbetsmarknadspolitiken och en större hänsyn till arbetsmarknadens behov i utbildningspolitiken. Bara så kan vi både komma till rätta med arbetslösheten och möta kompetensbristen.

Det är bekymmersamt att regeringen år efter år satsar en viss summa på utbildning, men att pengarna aldrig kommer till användning eller används till någonting annat. Här krävs ett nytt synsätt. Det är minst lika viktigt att säkerställa att utbildningarna startar som att anslå resurser i statsbudgeten.

Beslutsfattarna måste också sluta att se utbildningspolitik och arbetsmarknadspolitik som två separata områden. I stället behövs en sammanhållen politik för kompetensförsörjningen där yrkesvux och arbetsmarknadsutbildning är två viktiga komponenter.

Vi har därför tagit fram fem förslag för att komma till rätta med situationen.

1. **Fortsätt att bygga ut yrkesvux, men säkerställ att pengarna når fram.**

En rimlig inledande ambition är att nå de mål som regeringen ställer upp för kunskapslyftet. Under 2022 handlar det om 79 000 platser.

Sextio procent av utbildningsplatserna i yrkesvux finns inom barn och fritid eller vård och omsorg. Det innebär att näringslivets behov får stå tillbaka för kommunernas kompetensförsörjning. De nya platserna bör därför vara riktade mot branscher med få studerande på sina utbildningsinriktningar.

2. Ge rimliga planeringsförutsättningar.

De ettåriga statsbidragen till yrkesvux skapar osäkerhet hos kommunerna. Det är svårt att planera när förutsättningarna ändras år till år. Kommunerna drar sig helt enkelt från att starta utbildningar med höga investeringskostnader i maskiner, specialutformade klassrum och verktyg.

De tvära kasten i arbetsmarknadspolitiken har varit förödande för arbetsmarknadsutbildningen och därmed näringslivets kompetensförsörjning. Arbetsförmedlingen, branscherna och utbildningsleverantörerna måste kunna lita på att dessa utbildningar ska finnas även i framtiden.

3. Näringslivets behov ska styra yrkesutbildningen.

I Sverige har arbetslivet, till skillnad från många andra länder, litet inflytande över vad som lärs ut i yrkesutbildningen. Men branscherna har oftast bäst koll på vad som krävs på en arbetsmarknad i snabb förändring.

Samtidigt tar staten steg för steg över ansvaret för finansiering och dimensionering i yrkesutbildningen. Dessutom utförs en stor del av utbildningarna av fristående utbildningsanordnare.

En naturlig utveckling är därför att dagens regionala yrkesvux i framtiden ersätts av en nationell modell där yrkesutbildningarna tas fram av en bransch eller en arbetsgivare på orten tillsammans med en auktoriserad utbildningsanordnare. Utbildningarna kan då skraddarsys efter lokala bristyrken och de arbetssökandes behov. Flera kommuner arbetar redan framgångsrikt på det sättet.

4. Fördubbla antalet platser i arbetsmarknadsutbildningen.

Arbetsmarknadsutbildningen har historiskt varit den viktigaste vägen för vuxna till en yrkesutbildning. Den är avgörande för att säkra kompensationsförsörjningen för stora delar av näringslivet.

Antalet platser bör därför återställas till nivån som fanns för tio år sedan. Bredda samtidigt målgruppen till samtliga arbetssökande. Nu är det framför allt personer som står långt ifrån arbetsmarknaden som får gå dessa utbildningar.

5. Ge fristående matchningsaktörer en större roll att vägleda arbetssökande till utbildning

I den reformerade Arbetsförmedlingen har fristående matchningsaktörer fått en större roll. De bör även få möjlighet att förbereda anvisningar till de utbildningar som ger deltagaren störst chans till jobb. Myndighetsutövningen, anvisningen, ska dock även fortsättningsvis vara ett uppdrag för Arbetsförmedlingen.